

ODPOVĚĎ NA ČLÁNEK O. RAFAJE „KRITIKA OBHAJOBY“

V 3. čísle Červeného květu ročníku 1961 uveřejnil jsem odpověď na glosu, kterou napsal O. Rafaj o mé knižní studii Nad prózou Vojtěcha Martínka (Červený květ, r. 1960, č. 12).

O. Rafaj připojil k mému vyjádření další svůj článek „Kritika obhajoby“. Protože v něm operoval s novými skutečnostmi, byl jsem nucen zaujmout k němu stanovisko. Červený květ však odmítl moji odpověď O. Rafajovi uveřejnit. Zatímco svému spolupracovníku O. Rafajovi poskytl místo dvakrát, mně dal slovo jenom jednou, čímž mi zabránil odpovědět na Rafajův druhý útok. Takto není možno diskusi chápat a vést. Zásada „Budiž slyšena i druhá strana!“ platí v každém sporu.

Používám Sborníku prací, abych Rafajovy nepravdy uvedl na pravou míru. Omezím se ve své odpovědi na věci podstatné.

O. Rafaj mi znovu předhazuje, proč jsem nepsal o celém díle Vojtěcha Martínka. Kdybych měl v úmyslu podat monografii o celém díle V. Martínka, byl bych jí udělal. Nikde však není řečeno, proč by se nemohla probírat v samostatné studii např. Wolkrova dramata, i když víme, že psal také lyriku, epiku, kritické stati atd. Jdeme-li na výstavu grafiky Maxe Švabinského, nemůžeme se cítit zklamáni, když tam neuvidíme jeho oleje. Nadepsal jsem svou studii Nad *prózou* Vojtěcha Martínka, probíral jsem tedy prózu a nikoli např. veřejněosvětovou práci tohoto autora, i když se také o ní ve své knížce, pokud to bylo nutné vzhledem k mému tématu, několikrát zmiňuji. Martínkovu prózu jsem na řadě míst konfrontoval s jeho tehdejší poezií (v případě románu Stavy rachotí atd.), sabinovský román Zrádce národa s jeho pracemi literárněhistorickými atp.

O. Rafaj mi vytýká, že jsem sledoval rozvoj Martínkova díla *chronologicky*. A jak jinak se má postupovat v práci literárněhistorické? Nedržel jsem se ovšem chronologického postupu mechanicky, nýbrž seskupoval Martínkovy práce podle obdobné tematiky.

Prý jsem nevyložil sociální kořeny, z nichž Martínkova próza vyrostla. A jak jsem vyložil ostravskou trilogii, kroniku Stavy rachotí atd.? Zamlčováním faktů nesmí O. Rafaj zakrývat vratkost svých vývodů.

O. Rafaj nepravdivě vykládá důvody, pro něž prý mi byl rukopis (on říká „koncept“) práce o Martínkově próze vrácen. Ve skutečnosti se to stalo takto: Když k vydání sborníku o Martínkovi, chystaného ke spisovatelovým sedmdesátinám r. 1957, nedošlo, nebyl vrácen rukopis toliko mně, ale všem autorům, kteří se na sborníku podíleli — a to Viktoru Fickovi, doc. dr. Aloisu Sivkovi, dr. Drahomíru Šajtarovi a mně. Jenom Milanu Rusinskému nebyl rukopis vrácen, protože ho nedodal.

O. Rafaj se snaží podsunout čtenáři myšlenku, jako bych ve své knize neřekl o ideji, postavách, kompozici atd. Martínkových próz nic více, nežli co pověděl sám jejich spisovatel. Zdůrazňují: Martínka jsem užíval jako nejdůležitějšího pramene, jen pokud jsem psal o zrodu jeho prací. Jinak jsem šel, jak snadno pozná trochu pozorný čtenář mé studie, nad Martínka. Což jsem nezaujal kritický postoj např. k jeho ideologii, nebo k regresivním stránkám jeho tvorby?

O svéráznosti Rafajova postupu svědčí způsob, jímž posuzuje můj styl. Kritizuje můj výraz „mohutné finále mateřské lásky“, ale opomíjí přitom čtenáři sdělit, že tento obrat vytrhl z větné souvislosti. Za „humorné tvrzení“ pokládá mou větu „Zde cítíme, že se charaktery neodvíjejí z cívky svého psychického založení, ale že jsou vedeny vůlí autora“. Rafaj tím prokázal, že buď nepřipouští obrazné vyjádření, anebo že je není schopen pochopit. Groteskně působí, že Rafaj, který se tak suverénně vyjadřuje o slohu druhého autora, nedovede skloňovat zájmeno *on* (str. 91) a chybně zaměňuje slovo *postuláty* za *rezultáty*. (Píše doslova: „Ve své studii necitoval mimo jiné zobecňující i konkrétní *postuláty*“ — str. 91.)

Naposledy vynesl O. Rafaj podle svého přesvědčení nejsilnější trumf — prý jsem opisoval. Aby své nařčení doložil, cituje Rafaj několik úryvků ze svého referátu, který přednesl v mém semináři v dubnu, květnu r. 1957, a konfrontuje tyto pasáže s větami mé knihy.

K této insinuaci připomínám: Uvedený seminář probíhal v letním semestru r. 1957. O. Rafaj v něm nepodal seminární práce (množné číslo), nýbrž asi pětadvacetiminutový referát. Ale něco O. Rafaj kupodivu „zapomněl“ uvést: Téma srovnat dvojí znění dvou povídek jsem mu určil já, stejně jako jsem mu dal podrobné dispozice, co má udělat a jak má postupovat. Informoval jsem ho, kdy a kde byly povídky otištěny, jakými proměnami zhruba jejich první tvar prošel atp. Rafajův ústně přednesený referát jsem v semináři posoudil, doplnil a opravil.

Seminář, který jsem na jaře r. 1957 vedl, byl tzv. speciální seminář, v němž měli být posluchači uvedeni do metodiky vědecké práce. Musil jsem problematiku, kterou jsem v semináři mínil probírat, zevrubně znát předem, jinak bych nemohl studentům určovat úkoly a vést jejich práci. V době, kdy O. Rafaj ani nevěděl o existenci různého znění dvou Martínkových povídek, měl jsem je už písemně rozebrány ve své studii, připravené pro Martínkův sborník (Slezský studijní ústav ho chystal k vydání r. 1957).

O. Rafaj, který mne hrubě napadl jako svého učitele (vypracoval v mém semináři také diplomovou práci), mohl by být skromnější a uvěřit, že jsem dovedl, dříve než on mě tomu naučil, ukázat rozdíl dvojího znění téže povídky (např. poznat, že postava byla v pozdějším znění jinak nazvána).

Nereaguji na Rafajovy výpady proto, že by jeho hlas byl důležitý. Do Sborníku prací dostávají se Rafaj a jeho výpady, diktované osobní nenávisť ke mně, toliko jako doklad toho, jak si ještě dnes někteří lidé představují literární kritiku a někteří lidé diskusi.

Artur Závodský